

PhDr. Vladimír Jakub Mrvík se pokusil ve své disertační práci spojit dva problémové okruhy, z nichž každý klade na autora značné nároky. V první řadě sestavit místopis města Kostelec nad Černými lesy od počátků dané lokality do současnosti, což znamená především vysledovat dějiny jednotlivých domů a jejich převodů mezi jednotlivými majiteli, jejich stavební podoby, postupných úprav těchto domů, jejich cen atd. To předpokládá mravenčí práci náročnou především heuristicky. Kromě toho se však autor snaží posunout městskou historickou topografií dále, do vyšší roviny, a to stanovením několika problémových okruhů, kterými by se měla zabývat. Ke každému z těchto okruhů přitom existuje rozsáhlá literatura domácí i zahraniční a zpracování každého z nich si vyžaduje speciální metodiku. A právě v tom tkví mimořádná náročnost takto výtýčeného projektu disertační práce.

K vlastní topografii (s.149-566) nemám žádné zásadní námitky, naopak velmi obdivuji práci, kterou autor na tomto poli vykonal. Mám však přece jen některé drobné připomínky a několik námětů k diskusi nad možností jiného řešení nebo prohloubení pohledu. V Mrvíkově hodnocení dosavadních historických topografií našich měst (s. 15-16), s údivem postrádám odkaz na pražskou topografii J. Teiga, snad nejdůkladnější a nejpropracovanější ze všech existujících. Rovněž výčet novějších prací se mi zdá poněkud neúplný, postrádám například českobudějovickou topografii Kubátovu nebo recentní práci o Vodňanech od Pavly Stuchlé, Jiřího Louženského a kol. Ke koncepci zpracování dějin jednotlivých domů bych měl jeden dotaz. Ve starší literatuře (Tomek, Teige ad.) je obvyklé uvádět zmínky pramenů dokládající existenci a převody jednotlivých domů v originálním znění, což umožňuje využít topografie druhotně k řadě analýz, které se při pouhé autorské interpretaci pramenů ztrácejí. Od toho autor upustil. Má pro to nějaký důvod? Jinak mám jen drobnější připomínky: Místo chybějí u závažných sdělení odkazy na pramen či literaturu, např. u citátu na s. 173 nebo u tvrzení na s. 189, že i po 30. l. válce se na Černokostelecku běžně tajně setkávali nekatolíci k bohoslužbám v lesích. Na str. 174 se opakuje doslova celý odstavec ze str. 172. Na s. 199 autor ztotožňuje mylně Katolickou akci (zal. 1949) a hnutí Pacem in terris (zal. 1971). Do náročné vědecké práce po mém soudu pak nepatří formulace, jakou najdeme na str. 236, kde se u dějin hostince čp. 36 uvádí, že „právě zde se poprali synové kata Zelingera, a zde se odehrálo i několik jiných kratochvil, o nichž podává svědectví trestní archiv“. Chápu, že autor píše i se zřetelem k lokálnímu publiku, které takové historiky zajímají, ale disertace má jiný účel. Nepovažuji rovněž za šťastné zařazení výkladu o vývoji městské samosprávy a městského hospodářství k dějinám radnice, tyto otázky by po mém soudu měly být zařazeny v úvodní části práce, protože se týkají města jako celku, nejen radnice. Znovu však opakuji, že jako celek je topografie zpracována solidně.

Dějiny jednotlivých domů jsou však jen materiálem k řešení dalších problémů. To si autor velmi dobře uvědomuje a navrhuje zahrnout do historicko-topografického studia následující problematiku, kterou sestavení základní topografie buď umožňuje, nebo alespoň usnadňuje: A) městský urbanismus (včetně vývoje města v nejstarším období bez opory v písemných pramenech), B) vývoj jednotlivých domů z hlediska jejich stavebního charakteru, rozlohy pozemků, které k němu příslušely, zatížení domu peněžitými i věcnými břemeny, aktivit majitelů a zvláštních událostí, C) význam zemědělské výroby pro jednotlivé měšťany, městská samospráva, lokální slavnosti a usazování šlechty ve městě. Otázka je, zda všechny tyto problémy ještě patří do historické topografie, sporné je to zejména u lokálních slavností (fakt odkud, kudy a kam směřovala procesí asi u nich není ten nejpodstatnější), mimo pochybnost však všechny tyto otázky s topografií souvisí. Ostatně i autor sám si diskutabilitu některých

bodů uvědomuje a jejich zařazení či vypuštění nechává dalším diskutovat. Sám řeší věc tak, že se zabývá jen některými z úkolů, které nastínil, a jiné nechává stranou.

V úvodní části své práce autor hodnotí dosavadní literaturu a naznačuje některé metodologické problémy. Škála problémů, které zde vytyčuje, je ale natolik široká, že řadu významných titulů, důležitých právě z metodologického hlediska, autor přechází. K číslování domů je to vídeňská disertace Antona Tantnera o číslování domů v habsburské monarchii, vydaná tiskem ve Vídni r. 2007, jejíž výsledky týkající se českých zemí autor zpřístupnil článkem v *Historické demografii* 30 (2006), k sociotopografii disertace Pavly Jirkové z r. 2011, široce shrnující práce zahraničních autorů, jichž se dr. Mrvík dotýká jen v nevelkém výběru (ve stručnější verzi vyšla i v *SAP* 2009). Obecně výběr Mrvíkem citovaných prací k tomuto tématu je v srovnání s prací P. Jirkové velmi skromný. Místo nich autor cituje několik metodologických rakouských prací k městům jako celku, aniž by však přihlédl k pracím autorů mimo Rakousko, ačkoliv tato literatura je víc než hojná. Stačí uvést např. Špieszovu studii o kritériích městskosti v *HČ SAV* 1972, nemluvě např. o pracích francouzských nebo britských historiků.

Některé autorovy kritické připomínky jsou přitom dosti sporné. Na s. 18 tvrdí, že „v české urbánní historiografii se až doposud nijak neprosadila hlubší kategorizace velmi početné a zvláště v 17. a 18. století nepříliš homogenní skupiny městeček a městysů“. Sám se pak přiklání k trojčlenné kategorizaci navržené pro Bavorsko údajně Wilhelmem Liebhartem. Na místě, na které se odvolává, ovšem jde pouze o Liebhartem nikoliv navrhovanou, ale citovanou kategorizaci provedenou v díle bavorských právníků r. 1768 a 1802, navíc Mrvíkem nepřesně interpretovanou. Mrvík tvrdí, že je to kategorizace plně použitelná i pro české prostředí, přitom však zcela pomíjí, že všechna vrchnostenská městečka jsou v ní řazena do první kategorie, zatímco druhá a třetí jsou vyhrazeny městečkům zeměpanským, patřícím k zemským stavům, což je jev u nás zcela neznámý. Tento fakt ovšem činí zmíněnou typologii u nás nepoužitelnou. Máme ovšem několik pokusů o typologii vrchnostenských měst a městeček (Vorel, Ledvinka, Dědková) kterou by bylo možno aplikovat i na Kostelec, ale tyto pokusy disertant zcela pomíjí. Nic mu také není známo o důležitém evropském projektu „Malé město“, na němž se podílela v 80. a 90. letech celá řada západoevropských a středoevropských historiků.

Kapitola o pramenech podává vcelku vyčerpávající přehled toho, co má historik vrchnostenského města pro historickou topografii k dispozici. Některé prameny jako městské knihy přitom probírá velmi důkladně, včetně diplomatického rozboru, jiné, např. mladší katastry, až příliš stručně (s. 27-28). Zatímco věnuje značnou pozornost berní rule, o TK pojednává velmi povrchně, mluví jen o katastru z r. 1748, ale pomíjí katastr z r. 1757. Podle poznámky dokonce pominul oba finální elaboráty a zmiňuje jen karton, tedy přípravný materiál (který je ovšem nesmírně cenný). Postrádám rovněž odkaz na zásadní studii E. Hradeckého o TK, bez jejíž znalosti je orientace ve fondu i edici velmi obtížná, ne-li nemožná. Vůbec pak nejsou zmíněny tak bohaté prameny pro dějiny jednotlivých domů jako mladší katastry, tedy josefský a stabilní, nebo sčítací operáty vzniklé při sčítání obyvatelstva, ač dějiny jednotlivých domů vede až do současnosti (V této souvislosti postrádám např. odkaz na výbornou příručku M. Myšky-A. Zárického a kol. *Prameny k hospodářským a sociálním dějinám novověku I-II*, Ostrava 2009, 2010).

Při zpracování kapitoly věnované počátkům kosteleckých dějin autor nutně narážel na nedostatek písemných svědectví. V rozsáhlé míře tedy využívá výsledků archeologického bádání a nejrůznějších hypotéz, opřených i o lokální tradici. Celkový obraz vývoje lokality a jejího okolí v daném období lze přijmout, i když předkládané hypotézy (např. o směru zemských stezek) mohou být sporné. To platí zejména o připsání založení kostela sv. Kříže v Kostelci (ale i dalších kostelů v okolí) sv. Vojtěchu, opírající se o pozdní tradici. Ta ovšem bývá často velmi nedůvěryhodná a ani autorova argumentace vždy nepřesvědčí. Mám tu na mysli

poukaz na to, že Kostelec v Plzni-Doubravce svůj původ odvozuje také od sv. Vojtěcha. Autor tvrdí, že jeho založení sv. Vojtěchem zaznamenal už Pulkava, ten ale ve skutečnosti mluví jen o postavení klášteríku v blíže neurčeném Kostelci v plzeňské provincii (na Plzeňsku jsou lokality toho jména s kostely hned tři). Doubravecký Kostelec začal být se sv. Vojtěchem spojován až koncem 19. stol. a zvláště po přestavbě kostela v l. 1912-14, přičemž poslední práce (J. Sláma, J. Hajšman) tuto domněnku rázně odmítají. Tradice o založení dalších lokalit sv. Vojtěchem pak bude nejspíše dílem barokní doby.

Důvtipně řeší autor vývoj kosteleckého urbanismu ve středověku, cenné je i jeho upozornění na zásahy vrchností do stavebního organismu města. Za velmi zdařilou považuji kapitolu o stavební typologii a uspořádání černokosteleckých domů, kde je autorem, dobře poučeným z literatury, na příkladu Kostelce hezky ukázáno, jak se vyvíjela po stavební stránce naše venkovská města.

Cenné závěry přináší i další kapitola, v níž se autor věnuje významu zemědělské činnosti v českých městech raného novověku. Že zemědělství mělo ve městech velký význam, je teze běžně přijímaná a opakovaná, ovšem dosud se jen málokdo pokusil kvantitativními metodami doložit, jak velká váha v jednotlivých typech měst zemědělství připadala. Nyní si tuto otázku položil V. J. Mrvík. Nespokojil se jen se situací v Kostelci nad Černými lesy, ale shrnul dílčí údaje publikované o jiných českých městech a dále na základě samostatného pramenového výzkumu podrobil srovnávací analýze města a městečka Kouřimského kraje. Zkoumal přitom zejména vliv řemeslné výroby a obchodní funkce města na význam zemědělství v něm. Není ovšem první, kdo se o to pokusil, jak by se z některých jeho formulací mohlo zdát. Sám cituje Jaroslava Marka a jeho výzkumy z dějin moravských měst, stejně tak by ale mohl citovat A. Zemana a jeho důkladnou analýzu příjmu měšťanů v Plzni podle tereziánského katastru, při níž autor uvádí i srovnání s více než 2 desítkami českých měst na počátku 18. století. Dr. Mizera sice jeho práci uvádí v seznamu literatury, ale v souvislosti s významem zemědělství ve městě vůbec necituje, ač v ní autor dospívá k podobným závěrům jako on. Nejsm si tedy zcela jist, že by musel vyvracet „zažité klišé“ o převaze zemědělství na předměstí v protikladu k řemeslnickému vnitřnímu městu (s.88), navíc bez jediné citace autora, u něhož bychom toto klišé našli. V citované literatuře k řemeslné výrobě ve městech, vycházející z tereziánského katastru, pak marně hledám práce A. Míky a R. Nového, stejně významné jako citovaná práce Bělinova. Poněkud sporné je tvrzení na str. 90, že lze vyjít „z jednoduchého předpokladu, že čím bylo město řemeslně či obchodně vyspělejší, tím méně obyvatel se muselo aktivně věnovat zemědělské činnosti či samovýrobě“. Byla i města obchodně rozvinutá, např. jako centra obilných trhů zásobujících horské oblasti (Hradec Králové, Žatec), kde zemědělská výroba hrála velmi důležitou úlohu. Jinak autor správně poukazuje na neblahé důsledky rozvoje vrchnostenského pivovarnictví pro odbyt městského piva. Vedle příkladů, které uvádí, by bylo ovšem možno jmenovat i další práce, k zatlačování městského pivovarnictví šlechtickým na panství Pardubice např. novější studii Petra Vorla Pardubické pivovarnictví v 16.-17. století (in: Koldinská-Velková, Historik zapomenutých dějin, Praha 2003). Zcela zásadní význam pak má autorem opomenutá Gabrielova studie o pivovarnictví v západních Čechách, která přináší pro počátek 18. stol. přesnou statistiku výroby piva ve všech pivovarech v západní polovině Čech s rozlišením podílu piva vrchnostenského, z královských a poddanských měst a vyvozují z ní stejné závěry, k nimž došel nezávisle na něm i autor. (F. Gabriel: Pivovarnictví v západních Čechách do počátku 18. století, in: Mínoštin Západočeského kraje 7, 1970). A ještě bych dodal otázku, zda Jankov ležel opravdu na významné zemské cestě, jak se tvrdí na str. 117? Solidně, i když velmi stručně je zpracována podkapitola o demografickém vývoji, cenné je upozornění na význam vrchnostenských úředníků v životě města, určitou pochybnost mám jen o autorem zvolenému termínu „přirozená obměna obyvatelstva“. Ten totiž může mylně vyvolávat asociace s běžným demografickým termínem „přirozená měna“, který ovšem má zcela jiný význam, tj. zahrnuje jen obměnu obyvatelstva

rozením a umíráním, nikoliv stěhováním, které do svého termínu zahrnuje autor. Jinak ovšem výsledky o rychlé obměně městské populace jsou velmi zajímavé.

Kromě připomínek uvedených u jednotlivých kapitol bych se chtěl zastavit u některých dalších sporných míst, byť většinou jen dílčího významu: Jak bylo uvedeno výše, autor považuje za důležitou součást historické topografie měst studium vývoje cen městských domů, avšak kromě nashromáždění údajů k jednotlivým domům se jím dále nezabývá. V úvodu nicméně podrobuje ostré kritice studii J. Lancingera o Novém Městě nad Metují (s. 16), která je dosud jediným vážným zpracováním této problematiky v dějinách našich měst. Z autorovy charakteristiky Lancingerovy studie se dozvíme jen to, že autor vyšel z podkladů SURPMO a pokusil se „uplatnit novou metodu zjišťování „skutečné“ hodnoty městských domů pomocí jakéhosi fantaskního odúročování trhových cen“. Uznává fundovanost jeho městské topografie, ale soudí, že „jeho myšlenku odúročení prodejních částek je třeba jasně odmítnout jako slepou větev historicko-topografických profesních metod“. Zcela přitom pomijí dvě skutečnosti, jednak fakt, že J. Lancinger nastínil ve své práci co nejuplněnější celou škálu všech vlivů, které působily na stanovení ceny městské nemovitosti, z nichž jako jeden hypoteticky zvažuje i rozdíl mezi prodejem v hotovosti a na splátky, jednak skutečnost, že to není jeho nápad, ale že vychází z diskusního příspěvku tří významných odborníků na městskou problematiku J. Tomase, J. Košťála a M. Bělohávka, kteří nastolili jistě legitimní otázku: Prodej na splátky je vlastně půjčkou. Uplatňovalo se tedy při prodeji na splátky úročení jako u jiné půjčky? Nebyla tím cena domu deformována? Znovu zdůrazňuji, že Lancinger tuto otázku klade jen jako hypotézu a že navrhuje sledovat paralelně dvě ceny, reálnou a úročenou podle běžného dobového úroku, dokud se věc neobjasní. Prozatím nikdo další ovšem tuto domněnku ani nepotvrdil, ani fundovaně nevyvrátil. Sám V. J. Mrvík se naopak sledování cenového vývoje zcela vzdal, takže jeho přísná kritika po mém soudu není na místě, a i když u prodeju jednotlivých domů soustavně uvádí jejich cenu, nerozlišuje plátnu v hotovosti nebo na splátky, takže Lancingerem zmíněný problém nelze z jeho materiálu vůbec sledovat.

Dodal bych ještě, že na některých místech autor používá s naprostou samozřejmostí až příliš snadno pojmy, jejichž podstata mu uniká. Uvedl bych autorovo užívání pojmu „čistý výnos“, což je pojem zásadní důležitosti pro pochopení příjmů jednotlivých subjektů. Autor jím zřejmě rozumí (s. 236, ale podobně i tab. na s. 121) sklizené obilí a hrách oceněné na peníze. To je ovšem výnos hrubý, nikoliv čistý, protože část těchto produktů byla spotřebována v rámci velkostatku, ať již rodinou majitele, čeledí nebo dobytkem (zvl. oves pro koně), nebo na osev. Čistý výnos je jen to, co zůstane po realizaci všech nezbytných výdajů. Podobně na str. 83 při charakteristice pramenů pro topografii redukuje autor prameny hromadné povahy na katastry, berní knihy, berní rejstříky a městské finanční knihy. Odvolává se přitom na J. Čechuru. Ten ovšem píše v této souvislosti o středověku, v raném novověku hromadných pramenů podstatně přibývá, a to jak charakteru soupisů (poddanské seznamy, zpovědní seznamy, status animarum, a mnoho dalších), tak i pramenů vzniklých z průběžné evidence (zejména matriky). Ty ovšem z autorovy definice vypadly, ač řadu z nich používá. Dodejme ještě, že na s. autor mylně píše o občanském zákonu, šlo o občanský zákoník.

Při řešení některých problémů také pomijí autor dosavadní literaturu a pokouší se o svá vlastní originální řešení, ovšem sporná. Na str. 142 odhaduje procentuální podíl dětí do 10 let na 15 % populace „podle pozdějších sčítání lidu“. Co tím myslí? Řádná sčítání jsou u nás vedena od r. 1869 každých 10 let a podíl dětí v nich postupně klesá v návaznosti na omezování plodnosti. A lze vůbec pozdní údaje mechanicky přenášet do minulosti? Ze kterého sčítání tedy vychází? A proč nepřijímá odhad běžný v literatuře, např. u Otta Plachta, odhad zřetelně vyšší? Nestejný výnos (v absolutních hodnotách) jednotlivých panství Smiřických vysvětluje autor na str. 160 zase tím, že panství nebyla řízena jednotně, dokonce se to pokouší doložit jakýmsi korelačním koeficientem. Nebere ale vůbec v úvahu, že panství byla různě veliká, takže již z tohoto důvodu musela vykazovat různý výnos. Celý výklad na této a další stránce

proto vůbec nemá smysl. Na s. 25 píše autor, že převedením pozemkových knih na nově utvořený okresní soud „vrchnostenský úřad ...ztratil jakoukoliv kontrolu nad vedením pozemkových knih“. Ve skutečnosti neztratil kontrolu, ale přestal zrušením patrimoniálního zřízení jako takový existovat, stejně tak přestala existovat panství, nadále šlo jen o velkostatky.

Zřejmě neobyčejně velký rozsah práce nedovolil autorovi provést důkladnou revizi textu práce. Najdeme tu proto některé protimluvy (s. 46 - o Janu Chotouňském píše současně jako o poddaném a svobodníkovi), nejasnosti (s. 114, odst. 3: řemeslníci byli řemeslníky?), ne zcela přesné formulace (s. 114 - při charakteristice postavení vesnických rychtářů přehlíží rozdíl mezi jmenovanými vrchnostmi a dědičnými), vyšinutí z vazby (s. 154 - řízení všech panství jako jednotný celek, 30 - v důsledku s kolonizací vznikl hrad, 20 - osobám zastupující císaře), chyby ve shodě podmětu s přísudkem apod. (15 - stavy přijali usnesení, 16 - rody se snažili, 32 - neznáme Bedřichovi rodiče, 154 - Smiřičtí předběhly dějiny), nesprávné předložkové pády (s. 15). Na s. 7 v posledním odstavci zřejmě něco chybí, text nedává smysl. Místní jména jsou občas uváděna v nesprávné podobě (s. 35 - Chřenovice u Č. Budějovic, Branyšov místo Křenovice, Branišov, s. 166 - Heřmanův městec). Na řadě míst autor používá nadbytečně velká písmena u adjektiv, ač pro to není důvod, např. s. 174 - odsun Švédských vojsk, s. 580 - soupis Židovských rodin, s. 25 - Černokostelecké panství).

Vážné výhrady musím bohužel mít vůči vědeckému aparátu práce. Týkají se jednak tabulek a grafů, jednak seznamu pramenů a literatury. Tabulky autor používá v hojné míře, aniž by se namáhal najít v kterékoliv učebnici statistiky, případně ve skriptech Havránek - Petráň, základní poučení o tom, jak má statistická tabulka vypadat. Především opomíjí zásadu, že každá tabulka má mít své číslo a že v závěru má být připojen soupis všech tabulek. Soupis (s uvedením uložení originálu) ostatně postrádám i u jinak vhodně volených obrazových příloh. Názvy tabulek se zásadně uvádějí nad tabulkou, autor je dává pod ni, což ztěžuje orientaci v případech, že tabulka přesahuje na více stránek, někdy název zcela chybí. Navíc při tisku je vhodné zařídit, aby jedna tabulka byla umístěna celá na téže stránce, zde jsou často rozděleny. Každá tabulka má v názvu mít uvedeno datum, resp. časový rozsah sledovaných jevů, ani to zde nenajdeme. Pod tabulkou má být vždy uvedeno, z jakého pramene jsou její údaje brány, to zde rovněž postrádám. Autor nerespektuje ani další zásadu, že žádné políčko v tabulce nemá zůstat prázdné (pro všechny eventualy máme nějaký symbol). Tyto symboly jsou ovšem přesně stanoveny a nelze je zaměňovat. Autor například nulové počty případů většinou správně označuje mezerníkem, ale někdy také mylně nulou (s. 101, 138), která označuje ve statistice nepatrný počet případů zaokrouhlený k nule. V tab. na s. 14 se uvádí jako zvláštní symbol lomítko, o němž nevím, co má označovat.

Jako tabulku označuje i grafy, které by měly mít zvláštní číslování a rovněž samostatný seznam. Navíc některé nich nejsou zcela jasné. Např. na s. 259 autor na svislé ose uvádí hodnoty, zjevně v peněžních jednotkách, ale nepíše ve kterých. Vysvětlení k tabulce nebo grafu není možno hledat v textu, musí být srozumitelné na první pohled.

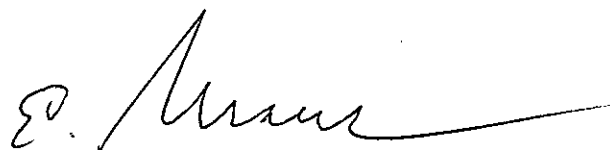
Ani dělení na prameny a literaturu v seznamu připojeném na závěr práce neodpovídá obvyklému úzu. Seznam pramenů na jedné straně vyvolává úctu svým rozsahem, na druhé straně však ukazuje, že za prameny autor považuje jen prameny archivní, případně rukopisy (farní kronika) ale edice jako Soupis židovských rodin z r. 1793, Šimákovy Zpovědní seznamy, edici Berní ruly, Tereziánského katastru, LC, RTT, AČ řadí do literatury, stejně tak staré tisky (Schaller, Sommer, Schematismus z r. 1789). Typologie pramenů je ovšem již proseminární znalostí.

Závěrem bych shrnul: Práce PhDr. A. J. Mrvíka je výsledkem nesmírného úsilí a zároveň hlubokého zájmu o zkoumanou problematiku a zejména o dějiny lokality, k níž autora zřejmě váže i pevné citové pouto. Pozitivně lze hodnotit i fakt, že při studiu městské topografie se J. V. Mrvík nespokojil jen se sestavením historie jednotlivých domů, ale že se pokouší nastínit celou řadu problémů, které by na prvoplánové sestavení městské topografie měly

navazovat, a sám se také pokusil o řešení některých z nich. Cenným způsobem přitom posunul zejména řešení problému významu zemědělství v ekonomice našich měst a městeček a významu konkurence velkostatku jako meze jejího rozvoje, cenné jsou i jeho poznatky o stavebním vývoji a sociotopografii malého města, tedy problémů, při jejichž řešení se pozornost soustřeďovala až dosud spíše na větší městské komunity. Problematika, kterou řešil, je ovšem natolik rozsáhlá, že se autor práce nedokázal vždy důsledně vyrovnat s dosavadní literaturou, kterou zčásti přehlíží, zčásti podrobuje ne vždy podložené ostré kritice a zčásti prezentuje již dávno vyslovené závěry jako svůj objev. Vadou jeho práce je i to, že autor ne vždy věnoval dostatečnou pozornost přesné formulaci jednotlivých závěrů a odstranění jazykových nedostatků, zejména však zarazí školácké chyby, jimiž se vyznačuje vědecký aparát práce.

Přes tyto nedostatky považuji práci za přínosnou a doporučuji ji k obhajobě jako práci disertační.

V Praze 23. července 2012.

Prof. PhDr. Eduard Maur, CSc.